

PRESINSZKY Károly

Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem
Közép-európai Tanulmányok Kara
Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet
Nyitra, Szlovákia
kpresinszky@ukf.sk

ÚJ TECHNOLÓGIÁK ALKALMAZÁSA A CSALLÓKÖZI NYELVJÁRÁSOK KUTATÁSÁBAN

Application of New Technologies in the Research of Csallóköz Dialects

Primena novih tehnologija u izučavanju dijalekata Čalokez (Žitnog ostrva u Slovačkoj)

A tanulmány a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Karának Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézetében folyó dialektológiai kutatások egyik fontos célkitűzéséről, a csallóközi magyar nyelvjárások újabb vizsgálatának kutatási eredményeiről számol be. A kutatás 2010-ben indult, célja egy teljes kutatópont-hálózaton elvégzendő szinkron nyelvjárási gyűjtés, melynek rögzítése és feldolgozása a Vékás Domokos és Vargha Fruzsina Sára által kifejlesztett Bihalbocs szoftverrel történik. A tanulmány vázolja a folyamatban lévő kutatás eddigi eredményeit, különös figyelmet fordítva az informatizált adatok újszerű, számítógépes feldolgozásának lehetőségeire. Bemutatja a korábbi és az újabb gyűjtésű nyelvjárási adatok összevetésének eredményeit, a jelenségek területi és társadalmi megoszlását szemléltető térképeket, valamint a hanggal szinkronizált nyelvjárási adatok sokrétű elemzésében rejlő lehetőségeket.

Kulcsszavak: nyelvjárások, számítógépes dialektológia, jelenségtérképek, akusztikai fonetika

Bevezetés

A magyar nyelvjárások délvidéki régiói elsősorban Penavin Olga kutatásai és nyelvatlaszai révén váltak ismertté a magyar dialektológia számára. A szlovákiai

magyar nyelvjárási régiók nyelvjárástani és nyelvatlasz jellegű feldolgozásai a többi határon túli hasonló jellegű kutatásokhoz mérten lemaradást mutatnak. Ebben az utóbbi tíz év hozott előrelépést, amikor megjelent Sándor Anna Nyitra-vidéki (Sándor 2004), valamint Cs. Nagy Lajos Medvesalji magyar nyelvjárási atlasza (Cs. Nagy 2011). A Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézetében folyó dialektológiai kutatómunka egyik fontos témája a csallóközi magyar nyelvjárások gyűjtése és feldolgozása. Ebben mindenképpen ösztönzően hat a neves nyelvjáráskutató, Penavin Olga, akinek gazdag munkássága példakép minden dialektológus számára.

2010-ben Menyhárt József kollégámmal csallóközi származásunk révén azt a célt tűztük ki magunk elé, hogy olyan vizsgálatot végezzünk el, amely feltérképezi a csallóközi nyelvjárások jelenségeit (vö. Kiss 2001, 271–274; Menyhárt–Presinszky–Sándor 2009, 125–127). Kutatási tervünkben egy teljes kutatópont-hálózaton elvégzendő szinkrón nyelvjárási gyűjtés szerepel, amelyet a Vékás Domokos–Vargha Fruzsina Sára által kifejlesztett Bihalbocs szoftverrel rögzítünk és dolgozunk fel. A csallóközi településeken kétszáznyolcvan kérdésből álló dialektológiai és ötvenkérdéses szociolingvisztikai kérdőíves vizsgálat anyaga képezi a nyelvi korpuszt. Falvanként tíz-tíz adatközlővel dolgoztunk. Ezenkívül szövegfelvételek is készülnek, valamint akusztikai fonetikai vizsgálathoz szükséges minimális szópárok gyűjtése is folyik. A terepmunkában részt vesznek a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Karának magyar szakos hallgatói is.

A csallóközi nyelvjárások alaposabb megismeréséhez, változásainak elemzéséhez megfelelően informatizált adatrögzítés szükséges, mert ezekből a terepen gyűjtött hanganyagokból megfelelő módszerrel és eszközzel kinyert, rendszerezetten tárolt nyelvi adatokból hozhatunk létre egyszerre hangoskönyveket, nyomdakész színes vagy adatbeírással térképeket, megszólaló atlaszt vagy egyéb más kimenetet, ami a kutatási célokból logikusan következik. A csallóközi szinkrón nyelvjárási gyűjtés adatainak rögzítésére használt szoftver újszerűsége abban rejlik, hogy hatékonyan teszi lehetővé nyelvjárási anyagok informatizálását, különböző adattárakból származó adatok integrálását, elemzését és térképezését (lásd Vékás 2007, Vargha 2011).

Az adatok feldolgozása folyamatos: eddig tíz kutatópont adatait sikerült feldolgozni, így jelenleg közel harmincezer informatizált adat áll a rendelkezésünkre. A tíz kutatópont területi elhelyezkedése a következő térképen látható.

1. térkép: A Csallóközben végzett szinkrón nyelvjárásgyűjtés 2016-ig feldolgozott kutatópontjai

Az a tíz kutatópont, amelynek adatai már feldolgozásra kerültek, megfelelően reprezentálja a Duna és a Kis-Duna által körbehatárolt Csallóköz területét: négy – közülük Egyházgelle, Bodak, Csallóközkürt és Felsővamos – a terület északi részét, Bős, Patas, Kulcsod, Csicsó a Csallóköz déli részét képviseli. Az észak-dunai nyelvjárás csoportba tartozó Vágfüzes és a mátyusföldi Jóka ö-ző nyelvjárásával kontrollpontként került a vizsgálatba.

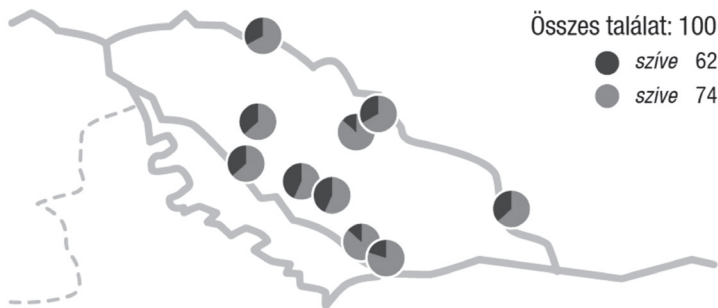
Informatizált nyelvatlasz: jelenségtérképek

A adatok feldolgozásának egyik fő célja egy informatizált nyelvatlasz létrehozása, melynek lényege, hogy a nyelvjárási adatokat a magyar egyezményes hangjelölési rendszernek megfelelő analitikus nyelvjárási kódrendszerben rögzítjük. Az általunk feldolgozott adatok és a más kutatók által feldolgozott hasonló adattárak összesített kutatópont-hálózata lehetővé teszi a különböző adattárakból származó adatok integrálását, együttes kezelését, térképes megjelenítését. Az elemző munkát nagyban megkönnyíti, hogy a korábban igen időigényes feladatok (pl. egyes hangok elterjedtségének, használati gyakoriságának területi alapú vizsgálata) pillanatok alatt automatikusan elvégezhetővé válnak. Ez a technológia jelenik meg az eddigi írásainkban, melyekben az adatok alapján feldolgoztunk egy-két markáns csallóközi nyelvjárási jelenséget, mint például a szórványos ö-zést, az á előtti asszociatív illabiális á-zást vagy az á utáni asszociatív o-zást (Menyhárt 2012, Presinszky 2012, Menyhárt–Presinszky 2013). Szemléltetésül a magánhangzó-rövidülést feldolgozó tanulmányom (Presinszky 2016a) néhány jelenségtérképét mutatom be.

Az esettanulmányban az eddigi tíz kutatópont száz adatközlőjének válaszaiban vizsgáltam a felső nyelvállású magánhangzók rövid-hosszú ingadozását, és

igyekeztem rámutatni a nyelvjárási jelenség területi sajátosságaira az adatközlők szociológiai jellemzőinek tükrében hét címszó segítségével. A kétszáznyolcvan kérdést tartalmazó kérdőívünk ennyi címszót tartalmazott e jelenség vizsgálatára. Mindegyik szóban hangsúlyos helyzetben szerepel a felső nyelvállású magánhangzó. Feltételeztem, hogy nagy számban jelentkeznek majd minden adatközlői csoportban a nyelvjárási változatok.

Az egyes térképek között először az adatközlők válaszainak összesített adatait szemléltetem. E térképek tartalmazzák a címszót, annak kérdőívbeli számát, valamint a jelmagyarázatot, ahol először a száz adatközlőtől kapott összes adat mennyiségét, majd a címszó változatait és azok számát találjuk. Az egyes változatok között sötétebb színnel szerepel a köznyelvi, a hosszú magánhangzós alak, világosabb színnel pedig a nyelvjárási, a rövid *i*, *u*, *ü*-t tartalmazó változat. Az egyes kutatópontokon rögzített változatok megoszlását a körcikkek arányosan szemléltetik.

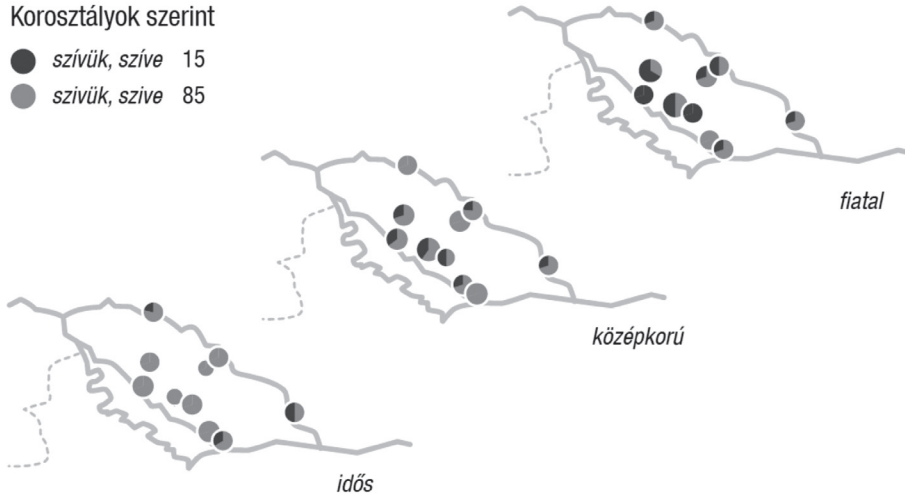

2. térkép: *szíve* (278. kérdés: *Mije az embernek az, ami idebent dobog?*)

Az itt látható 2. térkép tehát a *szíve* címszó összes csallóközi adatát szemlélteti. Látható, hogy az adatközlők háromnegyede a nyelvjárási változatot adta a vizsgálat során. A köznyelvi hosszú alak is megjelent minden településen, de nem haladta meg sehol sem az adatok egy harmadát. A nyelvjárási változat használata tehát gyakori az egész területen, nincs élesebb belső határ. Ugyanez volt tapasztalható a *szívük* címszó összesített adatainak térképre vetítésekor is. A nyelvjárási *szívük* változat egy kicsivel még gyakoribb volt, mint az első címszónál. Az első két vizsgált példában tehát az adatközlők több mint háromnegyede a rövidült nyelvjárási változatot használta.

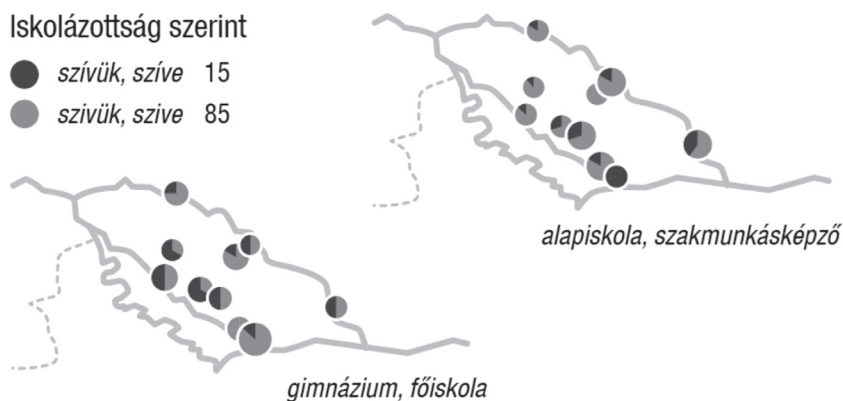
A címszók összesített adatainak térképes szemléltetése után a Bihalbocs segítségével az egyes változatok életkor, iskolázottság és nemek szerinti megoszlása is ábrázolhatóvá válik. Így a szociológiai jellemzők alapján választ kap-

hatunk arra kérdésünkre, hogy kik használják a nyelvjárási változatot. Az adatok életkor szerinti szemléltetésekor külön ábrázoltam a fiatal, a középkorú és az idős adatközlők válaszait. A 3. térkép alapján jól kivehető, hogy a fiatalok körében gyakoribb volt a köznyelvi alak, mint a középkorúaknál. Az idősek válaszaiban pedig a nyelvjárási alakok voltak túlsúlyban. A vizsgált két címszó adatai alapján tehát az életkor növekedésével nőtt a nyelvjárási alakok használata.

3. térkép: *A szíve és a szívük címszók válaszai korosztályok szerint*

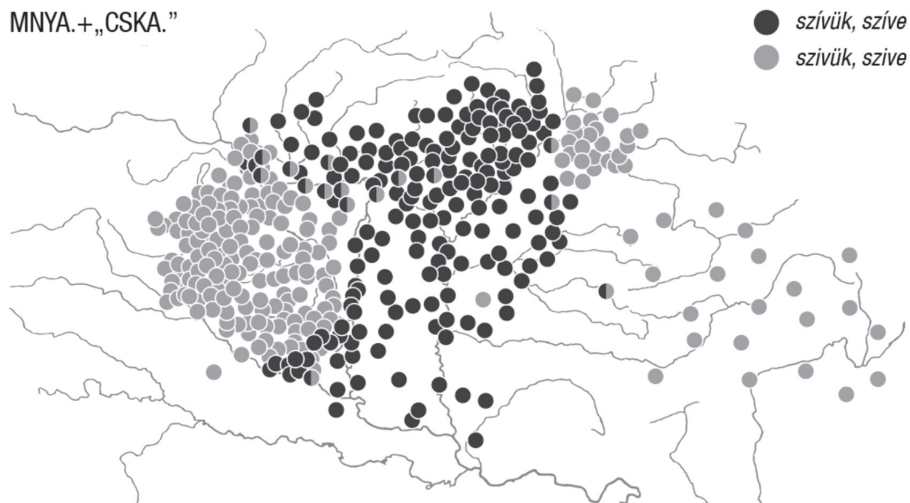
Iskolázottság szerint is csoportosíthatók az adatok. A hagyományos három kategória (alap-, közép- és felsőfokú végzettség) helyett azonban csak két kategóriát különítettem el, hogy arányosabb legyen a csoportba tartozó adatközlők száma. Az iskolázottság szerint tehát először az alacsonyabb iskolázottságú (alapiskola, szakmunkásképző), majd pedig a magasabb iskolázottságú (gimnázium, főiskola) adatközlők válaszainak arányait láthatjuk a 4. térképen. Az előbbihez hasonló feltűnő különbséget azonban itt nem fedezhetünk fel. A magasabb iskolázottságúak körében egy kicsit több a köznyelvi változat, ugyanakkor vannak kutatópontok, ahol pont ebben a csoportban több a nyelvjárási változat. A nagyobb körök azt szemléltetik, hogy az adott kutatópontra magasabb arányban szerepeltek adatközlők a vizsgált csoportban. Az iskolázottság tehát ennél a példánál nincs lényeges hatással a nyelvjárási változatok használatára.

4. térkép: A szíve és a szívük címszók választái iskolázottság szerint

A nemek szerinti csoportosítás alapján is nagyjából ugyanez mondható el. Mindkét csoportban volt két-két olyan kutatópont, ahol kizárólagos volt a nyelvjárási változat. A többi vizsgálati helyszínen hasonlóan oszlottak meg az egyes változatok mindkét nem körében.

A Bihallócs segítségével lehetőségünk nyílik az adataink összevetésére más adattárakkal is. Az 5. térképen a *Magyar nyelvjárások atlaszának* adataival kapcsoltuk össze a készülő *Csallóközi nyelvatlasz* („CSKA.”) előbb tárgyalt adatait.

5. térkép: A szíve és a szívük címszók integrált választái az MNYA. és a „CSKA.” alapján

Látható, hogy a magyar nyelvterület nyugati nyelvjárási régióiban, valamint keleten és Erdélyben a rövidült változatok jellemzőek. A köznyelvi, hosszú változat a nyelvterület középső részén használatos. A mindkét változatot használó kutatópontok nem különülnek el nagy kiterjedésű csoportba, a szlovákiai magyar nyelvterületen pedig a Csallóköztől éles határral elkülönülve a hosszú *szíve, szívük* változatok használatosak. E két példában tehát a csallóközi nyelvjáráscsoport a közép-dunántúli–kisalföldi régióval egyező adatokat mutat.

Nyelvjárási szövegek: hangoskönyv

A csallóközi gyűjtés során minden adatközlővel tíz–tizenöt perces nyelvjárási szöveget is rögzítettünk. A szöveggyűjtés a passzív gyűjtési módszerek közé tartozik. Célunk az volt, hogy megfigyeljük a folyamatos nyelvhasználatot olyan beszédhelyzetben, mely nem kényszeríti az adatközlőt beszédmódja gyökeres megváltoztatására, hiszen szabadon beszélhet kedvenc témájáról. Az adatközlők leggyakrabban a gyermekkorukról, a családjukról, a munkájukról, a népszokásokról vagy a kedvteléseikről beszéltek. Az így kapott beszélt nyelvi szövegek közlésének egyik korszerű módszere a hangoskönyv, mely a nemcsak a nyelvjárási sajátosságok megbízható adatait tartalmazza, hanem a szövegek tematikai sokszínűségével ízelítőt ad az adott tájegység néprajzi sajátosságaiból is. A hangoskönyv olyan informatikai eljárással készül, amelynek segítségével a hangfelvétel és annak fonetikus lejegyzése egyszerre jelenik meg, tehát valójában egy multimedialis nyelvjárási szöveggyűjtemény. A hang és a lejegyzés szinkronizálása szintén a Bihalbocs dialektológiai szoftver segítségével készül. A kimenet lehet akár egy HTML formátumú szöveg, mely megjeleníthető az interneten, és így mindenki számára hozzáférhetővé válik. A szövegek a magyar egyezményes hangjelölés elveit követve speciális karaktereket tartalmaznak. Az egyes szövegek egészben, illetőleg részletekben is meghallgathatók a szövegrészekben található időzítési markerpöttyökre kattintva. Ezzel a technikával a kiválasztott nyelvjárási jelenségeket tartalmazó szövegrészletek többször is visszajátszhatók. A megjelenő szövegek kinyomtatására és szerkesztésére (szöveges dokumentumba való beillesztésére) is lehetőség van.

Jelenleg a hangoskönyv első része készült el, melyben a következő helyi nyelvjárásokból találhatók szövegek: Bős, Csallóközkürt, Izsap, Kulcsod, Nagybodak, Nyárasd, Vágfüzes, Vásárút, Zsigárd. A hangoskönyv internetes változata megtalálható a Nyitrai Egyetem honlapján, és könnyen elérhető a dialektológiai kutatás, valamint a nyelvjárások korszerű egyetemi oktatása számára. Címe a következő: http://www.umjl.fss.ukf.sk/hu/?page_id=1352.

Hangzó adatok: akusztikai fonetikai elemzés

A feldolgozás során tehát az adatokat szinkronizáljuk eredeti hangzó formájukkal, a hanganyag és lejegyzés közti kapcsolat az adatbázisba rendezés után is megmarad. A kutatói változathoz kattantható, megszólaló nyelvjárási atlasz is készülhet, illetőleg egyéb kutatói igényeknek is megfelelhet. Ilyen például az adatok akusztikai fonetikai vizsgálata. Ennek szemléltetésére az *á* előtti illabiális *à*-zást feldolgozó legfrissebb tanulmányom (Presinszky 2016b) néhány példáját mutatom be.

A csallóközi–szigetközi nyelvjárás csoportban az *á* előtti *a* gyakran illabiális (*mádár; kápál*), illetve nyíltabb ejtésű lesz. Ez a hangkörnyezettől függő, asszociatív jelenség az *á* előtti *a* hang illabializálódását, illetőleg nyíltabbá válását jelenti. A jelenség már az MNyA. adatai alapján hatvan évvel ezelőtt sem volt általános a Csallóközben, viszont az illabialitás realizációi nagyon változatosak voltak, és most is azok. A szinkron adatok térképre vetítésekor azt tapasztaljuk, hogy ez a nyelvjárási jelenség mára már szórványossá vált. Például a *határ* címszó válaszai között a nyelvjárási *hátár* realizációit tartalmazó változatok együttvéve is csupán az adatok tíz százalékát adják, és használatuk főként a Csallóköz északi és középső kutatópontjaira korlátozódik.

Az akusztikai vizsgálat során a beszédhangok frekvenciaszerkezetét elemezzük. Magánhangzóink formánsszerkezetében az első és a második formáns értéke rendszerint egyértelműen meghatározza a magánhangzó minőségét. Ezek az értékek azonban még ugyanazon beszélő izolált ejtésében is nagyfokú variabilitást mutatnak. Ezért nem szabhatók meg határértékek. A fonetikai szakirodalom alapján az *á* és az *a* formánsértékeinek tájékoztató adatai szerint abból indulunk ki, hogy az *á* hang első és második formánsának értéke 200–300 Hz-cel több, mint az *a* hangé (Gósy 2004, 115).

A csallóközi kérdőívünkben két címszó segítségével, hasonló fonetikai helyzetben, száz adatközlő atlaszkérdésekre adott egyszavas válaszaiban vizsgáltam meg az *a* hang formánsértékeit. Az egyik szó a már említett *határ*, a másik pedig a *haza*. Feltételeztem, hogy a *határ* szó *a* magánhangzójának formánsértékei (az *á* előtti asszociatív illabiális *à*-zás hatásaként) magasabbak lesznek, mint a *haza* szó első szótagjában, függetlenül attól, hogy hallhatók-e a különbségek vagy sem. További célom az volt, hogy a mérési adatok segítségével jobban pontosítsam a Csallóközben hallható illabiális *à* hang fonetikai tulajdonságait. Ehhez a Bihalbocs segítségével külön fájlokba másoltam ki minden adatközlőtől a *határ* és a *haza* címszavak hangzó adatait, valamint a hozzájuk tartozó

információkat. Ezeket a fájlokat a Praat akusztikai szoftverbe konvertáltam, majd megmértem bennük az *a* hangok formánsértékeit. A megmért első és második formánsértékeket táblázatba rendeztem (egy Excel táblázatba, mely 864 adatot tartalmazott), majd értékeltem az adatokat. Az adatok értékeléséhez két kategóriát alakítottam ki. Külön értékeltem azokat az adatközlőket, akiknél jól hallható a kétféle *a* hang közötti eltérés, és kíváncsi voltam a formánsértékek különbségeire azon adatközlők körében is, akiknél füllel nem hallottam eltérést. Az adatok alapján láthatóvá vált, hogy az illabiális *á* hangot ejtő adatközlők adatai két kivételtől eltekintve szépen elkülönülnek. Az adatok szerint főként az F1 értékek növekedtek egységesebben. A labiális *a* hang esetében ez az érték legtöbbször 500–700 Hz, az illabiális *á*-nál 700–800 Hz közé került. Az F2 értékeinél nem figyelhető meg ilyen éles különbség. Az értékek legtöbbször 1000–1500 Hz közé kerültek.

Az adatok további rendszerezésével azt is megvizsgáltam, milyen különbségek vannak mindkét szó (*a haza* és *a határ*) F1 és F2 értékei között az egyes adatközlők esetében. Kimutattam, hogy ahol füllel is hallottam a különbséget, ott van kisebb-nagyobb különbség: az F1 és az F2 is magasabb a *határ*-ban, vagyis maga *a* hang illabiálisabb és palatálisabb. Az ő esetükben akusztikai vizsgálattal tehát jól igazolható az *a* hang eltérő frekvenciaszerkezete *á* előtti és nem *á* előtti szótagban. A *határ* szó *a* hangjának F1 értékei 700–800 Hz közé esnek, míg a *haza* szó első *a* hangjáé 450–650 Hz közé esve alkottak jól elkülönülő halmazt.

A csallóközi adatokon elvégzett akusztikai mérések eredményei a vizsgálat előtt megfogalmazott hipotézist alátámasztották. Az *a* hang hallható sajátos illabiális hangszíne az *á* előtti szótagban akusztikai adatokkal támasztható alá. A mérések további fontos megállapítása, hogy csallóközi adatközlőink körében az illabiális *á* nem csak nyíltabb, hanem jellemzően palatálisabb ejtésű, mint az *a*.

Befejezés

Az alkalmazott technológiák segítségével tehát informatizált nyelvjárási adatokkal dolgozhatunk, melyek sokrétű feldolgozásra adnak lehetőséget. Ezzel a lehetőséggel viszont élnünk is kell. Penavin Olga egyik riportjában, melyet a 70. születésnapján készítettek vele, azt vallotta, hogy tudományos pályája során mindent megtett, amit akart.¹ Hogy valamikor ezt a csallóközi nyelvjáráskutatói munkánkról is elmondhassuk, még sokat kell tennünk.

¹ <http://hetnap.rs/cikk/Penavin-Olga-2965.html>

Irodalom

- Gósy Mária. 2004. *Fonetika, a beszéd tudománya*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Kiss Jenő szerk. 2001. *Magyar dialektológia*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Menyhárt József. 2012. Kis kácsa fürdik. Egy csallóközi nyelvjárás jelenség vizsgálata. In *A tudomány vonzásában: Köszöntő kötet a 70 éves Vörös Ottó tiszteletére*, szerk. Simon Szabolcs–Török Tamás. 131–144. Komárom: Selye János Egyetem.
- Menyhárt József–Presinszky Károly. 2013. A szórványos ö-zés vizsgálata a Csallóközben generációk és iskolázottság szerint. In *Elmélet és empiria a szociolingvisztikában: Válogatás a 17. Élőnyelvi Konferencia – Szeged, 2012. augusztus 30. – szeptember 1. – előadásából*. 444–458. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Menyhárt József–Presinszky Károly–Sándor Anna. 2009. *Szlovákiai magyar nyelvjárások*. Nyitra: Konstantin Filozófus Egyetem.
- MNyA. = Deme László–Imre Samu szerk. 1968–1977. *A magyar nyelvjárások atlasza*. 1–6. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Cs. Nagy Lajos. 2011. *Medvesalja magyar nyelvjárás atlasza*. Nagykapos: Luminosus n. o. Kiadó.
- Presinszky Károly. 2012. A csallóközi kálács. Az á előtti asszociatív illabiális á-zás nyelvföldrajzi jellemzői a Csallóközben. In *A tudomány vonzásában: Köszöntő kötet a 70 éves Vörös Ottó tiszteletére*, szerk. Simon Szabolcs–Török Tamás. 111–129. Komárom: Selye János Egyetem.
- Presinszky Károly. 2016a. A magánhangzó-rövidülés vizsgálata a Csallóközben. In *Sztenderd – nem sztenderd: Variációk egy nyelv változataira. Válogatás a 18. Élőnyelvi Konferencia (Nyitra, 2014. szeptember 18–20.) előadásából*, szerk. Kozmács István–Vančo Ildikó. 189–199. Lakitelek: Antológia Kiadó.
- Presinszky Károly. 2016b. Az á előtti illabiális á-zás a Csallóközben. *Magyar Nyelv* 112 (2): 218–227.
- Sándor Anna. 2004. *A Nyitra-vidéki magyar nyelvjárások atlasza*. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.
- Vargha Fruzsina Sára. 2011. Beszélő térképlapok A magyar nyelvjárások atlaszából. In *Hangok – helyek. Tanulmányok dialektológiai adattárak és helynévtárak számítógépes feldolgozásáról*, szerk. Bárh M. János–Vargha Fruzsina Sára. 151–169. Budapest: ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet.
- Vékás Domokos. 2007. Számítógépes dialektológia. In *V. Dialektológiai Szimpozion*, szerk. Guttmann Miklós–Molnár Zoltán. 289–293. Szombathely: Berzsényi Dániel Főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszék.

APPLICATION OF NEW TECHNOLOGIES IN THE RESEARCH OF CSALLÓKÖZ DIALECTS

The aim of the dialectal researches carried out at the Hungarian Language and Literature Institute, Faculty of Central European Studies, Constantin the Philosopher University, Nitra, is to prepare a Hungarian language atlas of the Csallóköz region. The research started in 2010. The recording and processing of the synchronous dialectal collection planned for the entire research network has been carried out by the Bihalbocs software developed by Domokos Vékás and Fruzsina Sára Vargha. This paper gives an account of the results of the new, computerized processing method of the digitized data. It presents the compared results of previous and recent dialectal data, maps illustrating the regional and social distribution of the phenomena, and the possibilities of a wide range of analyses using voice synchronized dialectal data.

Keywords: dialects, computerized dialectology, language atlas, acoustic phonetics

PRIMENA NOVIH TEHNOLOGIJA U IZUČAVANJU DIJALEKATA ČALOKEZ (ŽITNOG OSTRVA U SLOVAČKOJ)

Studija prikazuje rezultate dijalektološkog istraživanja Instituta za mađarski jezik i književnost Katedre za centralnoevropske studije Univerziteta Konstantin Filozof iz Nitre, tačnije, rezultate novijih rezultata vezanih za mađarske dijalekte Žitnog ostrva (Csallóköz) u Slovačkoj. Istraživanje je počelo 2010. godine. Cilj mu je bio da se uspostavi potpuna mreža dijalekatskih tačaka i da se na njima obavi sinhrono prikupljanje dijalekatske građe. Ta građa se beleži i obrađuje pomoću softvera Bihalboč koju su sačinili Domokoš Vekaš i Fružina Šara Varga. Studija predočava dosadašnje rezultate istraživanja koje je u toku, sa posebnim osvrtom na nove mogućnosti kompjuterske obrade podataka. Novi podaci se upoređuju sa rezultatima ranijih dijalekatskih istraživanja, dijalekatske karte prikazuju teritorijalnu i društvenu rasprostranjenost određenih pojava, a dijalekatski podaci sinhronizovani glasovnim zapisima ukazuju na mogućnost višeslojnih analiza.

Gljučne reči: dijalekti, kompjuterska dijalektologija, karte pojava, akustička fonetika